

REPERE SEMANTICE ÎN ONOMASTICA PICTURII CONTEMPORANE

NICOLAE SUCIU

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord Baia Mare, România

Semantic aspects of the onomastics of contemporary painting

Abstract: Contemporary painting involves a large variety of topics, which is supported by new forms, techniques and technologies of representation, but also by complex interactions between new kinds of artistic manifestation (related to painting), such as performances, happenings, the new media, graffiti, and so on. Most often, the message conveyed and received synthesises the metaphorical visual content through the title or name of the artistic creation. Naturally, one cannot imagine that a painted work of art has got attached a page of comments that describes precisely what is happening in it. The name of the painting is the element that tries to suggest and represent the universe of the act of creation.

Keywords: techniques, technologies, onomastics, painting representation.

Introducere

Arta picturii contemporane presupune o vastă diversitate tematică, susținută de noi modalități, tehnici și tehnologii de reprezentare, precum și de conexiuni complexe de noi forme de manifestare artistică învecinate picturii, cum ar fi: performance, happening, noile media, graffiti etc. Mesajul transmis și receptat sintetizează, de cele mai multe ori, metafora conținutului vizual prin *titlul* sau *numele* creației artistice respective.

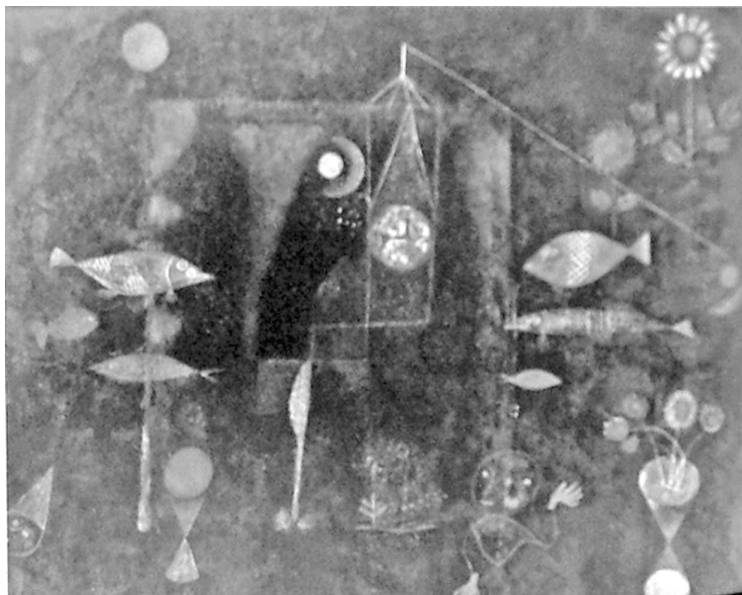
Totodată, semantica limbajului vizual depășește adesea acest nume, el fiind insuficient explicitat sub aspectul sensului, semnificației, simbolului, cât și al infinitelor game armonice, care alcătuiesc creația artistică.

Transferul din limbajul semnelor vizuale în cel al cuvintelor

Întrebat, de către un istoric de artă, care este etapa cea mai dificilă a pictării unui tablou al său, pictorul Paul Klee a răspuns cu un surâs ironic: „explicarea lui” (pornind de la titlul creației).

Iată deci corelată aici dificultatea de a transfera un concept dintr-un limbaj în altul, în cazul de față din sistemul *semnelor vizuale al liniilor, formelor și culorilor* în acela al *cuvintelor*, și, totodată, confesiunea artistului convins că dezvăluirea ideilor care au stat la baza creației unei opere de artă are nevoie de un efort deosebit, astfel încât înțelesurile ei să se transmită într-un chip cât mai desăvârșit. Nu se poate imagina, firește, o pagină de comentarii care să

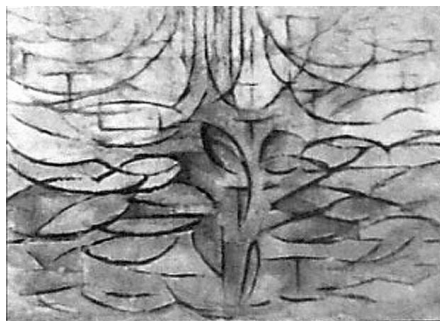
descrie exact ce se întâmplă pe suprafața unei pânze. *Numele* creației artistice este cel care încearcă să sugereze și să reprezinte acest univers al actului creator.

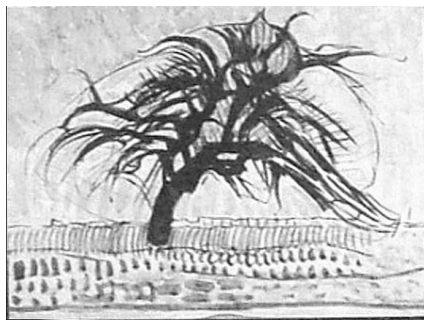
Ex. 1: Paul Klee – Le poisson magique, 1925

Pornind de la forma figurativă către cea expresivă, pictorul olandez Piet Mondrian prelucrează „tema copacului”, simplificând-o de-a lungul timpului, în mai multe etape de lucru, până la forma esențială – pură. Mondrian reușește astfel să pună bazele unui nou limbaj artistic – arta abstractă. Astăzi, la aproape un secol de la afirmarea picturii nonfigurative în universul complex al artei contemporane, accesul la perceperea mesajului estetic rămâne dificil și anevoios – pentru descifrarea acestuia în totalitate.

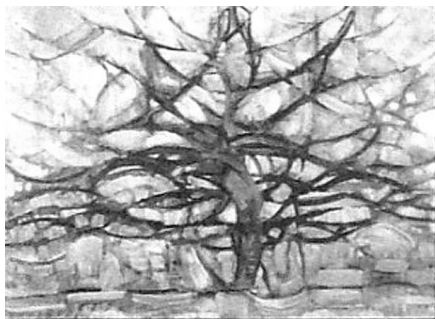
Mesajul ei estetic este destinat deopotrivă conștiinței spirituale și intelectuale a privitorului, știut fiind faptul că artistul propune cu decență privitorului definirea și înțelesul mesajului creației artistice.

Ex. 2: Mondrian – Pomi în floare, 1912

Ex. 3: Mondrian – Copacul albastru, 1909-1910

Ex. 4: Mondrian – Copacul argintiu, 1912

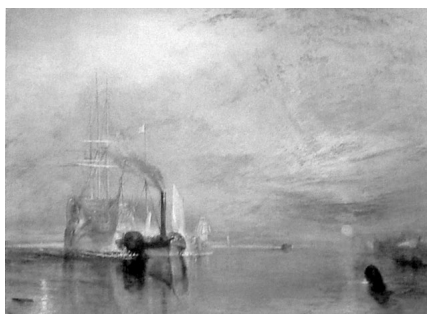
Ex. 5: Mondrian – Copacul roșu, 1908–1910

De aceea, nu împărtășesc întru totul opinia exprimată de o parte a criticilor și teoreticienilor de artă, conform căreia pictura abstractă rămâne deocamdată o artă pentru artiști.

Evident, un asemenea tip de lectură are nevoie de pregătire, „cititorul” trebuie să aibă convingerea că opera de artă, indiferent de domeniul creației, nu-și propune să fie doar „o stare de agrement”, că „bucuria creației, a simțurilor” nu constituie decât o etapă a unui drum ce are ca punct final transmiterea unui mesaj, a unei viziuni complexe a artistului, a unor concluzii personale, desprinse de acesta din contemplarea naturii.

Pictorul englez Turner a mărturisit complexitatea actului creator al pictorului, unui prieten al său, poet, astfel:

Ție îți este mai ușor, când rostești cuvântul *trandafir* sau *furtună* sau *copil* sau *amurg*, „cititorul” versurilor tale nu se așteaptă să le vadă aieva pe acestea toate; dar eu am datoria să-i comunic exact măcar impresia că, trecând prin sufletul meu, ele și-au păstrat înfățișarea, mireasma, vuietul pustiiilor, candoarea sau lumina incendiară. ‘Cititorul’ meu vrea să le simtă cât mai aproape de imaginea pe care el însuși și-a făcut-o despre aceste lucruri, în prezența cărora mă simt atât de stângaci și de umil.

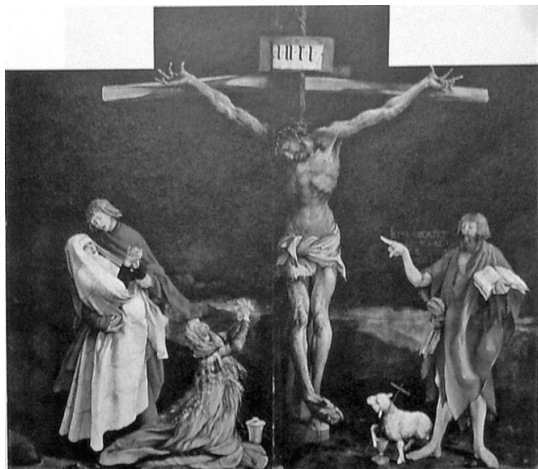
Ex. 6: Joseph Mallord Turner
Furtuna de zăpadă, 1842Ex. 7: Joseph Mallord Turner
Incendierea Parlamentului din Londra, 1834

Natura a exercitat și a constituit o permanentă sursă de inspirație pentru artiști, începând cu primele forme de imitare ale acesteia, reprezentate în artă. A fost figurativă timp îndelungat, chiar și atunci când imaginația oamenilor a purtat-o pe căi emblematice.

Abia la începutul secolului XX s-au prefigurat concepții nonfigurative, orientări ale artei spre abstract, fără contingență cu formele concrete ale lumii reale.

Fenomenul artei abstracte și conceptualismul nu au durat, voga nonfigurativismului pictural și sculptural a scăzut, menținându-se într-o mai largă arie de reprezentare în artele aplicate și decorative.

Din varietatea nesfârșită de motive oferite de natură, *omul* a constituit obiectivul principal al preocupărilor artistice. Interesului pentru reprezentarea *figurii umane* i-a urmat *peisajul*, în care trăiesc și formele de viață terestră, subacvatică, precum și lucrurile ce-l înconjoară.

Ex. 8: Matthias Grunwald – Golgota, 1515

Ex. 9: Salvador Dali
(Golgota) Crucificarea, 1951

Ex. 10: Tomas Sanchez – La sud de Golgota, 1994

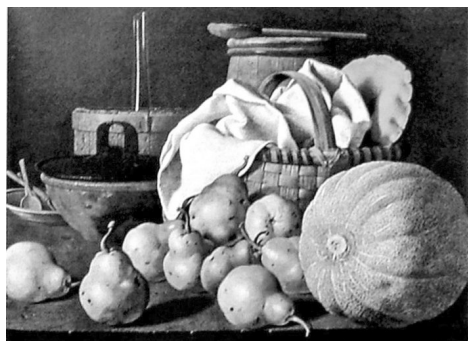
Tema calvarului și a răstignirii de pe Golgota capătă dimensiuni și sensuri racordate la dramatismul existenței civilizației umane în formule plastice de rezolvare artistică diferite, deși artiștii au conceput discursul reprezentării semantice pornind de la aceleași motive biblice.

Motive picturale – exemplificări privind diversitatea tehnicilor de reprezentare

Studiul de caz, succint, asupra acestor categorii de motive, ce au generat „specii” în pictură, sculptură, cu problematicile și posibilitățile specifice de reprezentare dezvoltă un univers al creației artistice care nu poate fi cuprins decât în ample studii de referință despre culturi și civilizații, evoluția lor în timp, factori geografici, istorici, politici etc., ce au marcat cultura umanității.

Natura moartă – nicăieri în alte genuri artistul nu este mai liber să-și aleagă motivele având posibilitatea unei exprimări libere, neîngrădite, în abordarea experiențelor și experimentelor artistice.

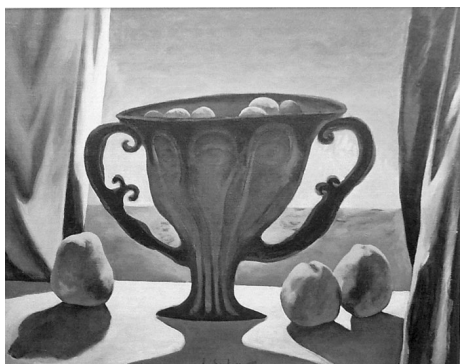
Naturi moarte cu flori, obiecte, draperii, interioare aduc în prim-plan probleme majore de compoziție, de ordonare și echilibru a spațiului pictural. Echilibrul plastic și ponderile vizuale creează spații compoziționale de dinamism în ciuda elementului static pe care tema îl propune.

Ex. 11: Luis Eugenio Melendez – Natură Moartă

Ex. 13: Jan van Huysum –
Natură moartă, 1726

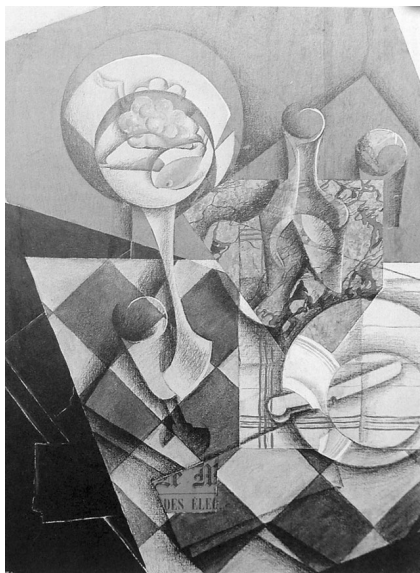

Ex. 12: Liviu Suhar – Natură moartă, 2007

Ex. 14: Viorel Toma – Natura imobile

Pictorii cubiști Juan Gris și Georges Braque dezvoltă tema naturii statice într-un univers al picturii în care primează acordurile cromatice și gamele armonice, distrug perspectiva liniară, întregul discurs pictural având ca repere doar forma, linia modulată, structura suprafețelor colorate, completată cu inserții de colaj și materiale neconvenționale pentru pictură.

Ex. 15: Juan Gris – Coupe de fruit et carafe, 1914

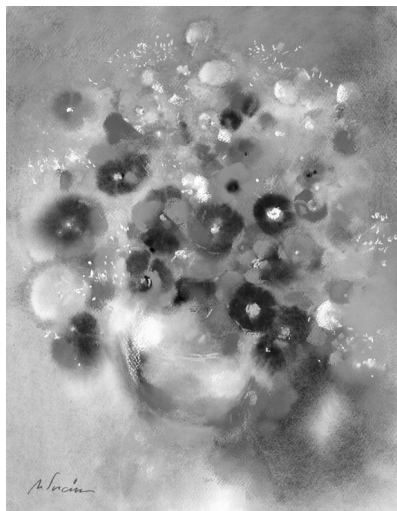

Ex. 16: Georges Braque – Natură moartă, 1930

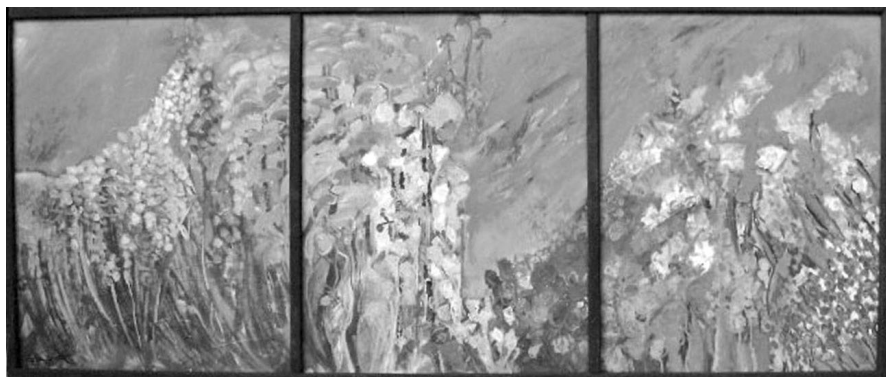
Noutatea pe care o aduc în domeniul picturii temei naturii statice pictorii contemporani Viorel Toma și Liviu Suhar constă în abordarea spațiului metafizic, atemporal, încărcat de mister, dar susținut cu mijloace artistice de un mare rafinament.

Ex. 17: Ștefan Luchian – Anemone

Ex. 18: Nicolae Suciu – Anemone

Ex. 19: Miszovits Greti – Flori, 2008

Diversitatea stilistică și mijloacele tehnice de reprezentare a *motivului floral* creează atmosfera imaterială și efemeră, dar plină de bucuria culorii pe care ne-o oferă florile.

Peisajul – a fascinat prin dragostea omului pentru natură, întărită de ideile și efleuiile sentimentale, a stimulat imaginația și interesul artiștilor pentru pictura de peisaj. Considerată ca o „uvertură” a artei moderne, pictura de peisaj domină întreaga istorie a artei secolului al XIX-lea.

Genurile picturii de peisaj variază de la o zonă geografică și de la o cultură la alta. Istoria artei identifică tipologii și repere semantice în peisaje rurale, de deal, de munte, marine, citadine etc.

Ex. 20: Nicolae Suci – Dealul Crucii arzând

Ex. 21: Nicolae Suci – Dealul Crucii toamna

Ex. 22: Nicolae Suci – Deal

Același motiv artistic, Dealul Crucii – din preajma Băii Mari – a constituit pentru generații de artiști, pe parcursul unui secol, un reper estetic major, cu valențe artistice de reprezentare de o înaltă ținută profesională, estetică și picturală, comparabilă cu creații artistice din Europa și nu numai.

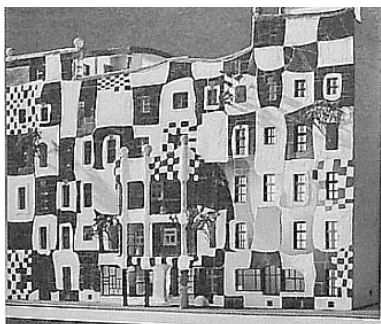
Ex. 23: Hokusai – Călători prinși brusc de vânt la Eijiri, 1832

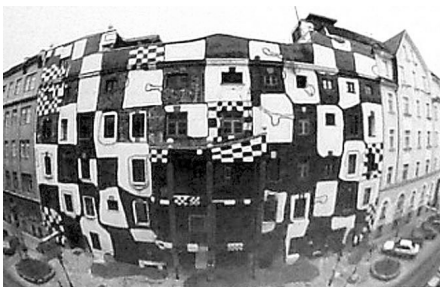
Ex. 24: Jeff Wall – O rafală bruscă de vânt, 1993

Muntele Fuji a constituit un motiv important al picturii de peisaj pentru arta japoneză, care a fost preluat de arta europeană; în cazul de față, Jeff Wall, prin procesarea computerizată a reproducerii picturii lui Hokusai, ajunge la o nouă formulă de reprezentare artistică.

Peisajul citadin oferă atât pentru creator, cât și pentru privitor inepuizabile resurse de reprezentare și de receptare.

Ex. 25: Hundertwasser – Proiect citadin 1

Ex. 26: Hundertwasser – Proiect citadin 2

Ex. 27: Imola Csurka – Poduri I, 2008

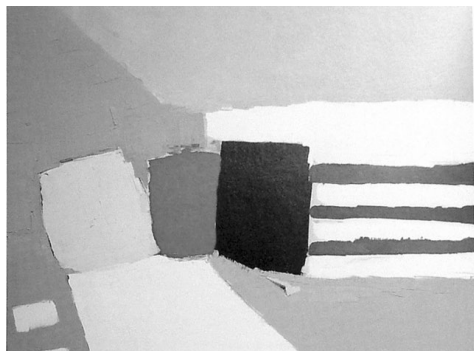
Ex. 28: Paul Klee – La villa R, 1919

Ceea ce este cu adevărat spectaculos e că „invazia vizualului” în viața noastră cotidiană a căpătat o dimensiune căreia nu i se poate găsi un element de comparație în trecut. „Strada – exclama cândva pictorul francez Fernand Leger – e cel mai fascinant tablou în mișcare al epocii acesteia.”

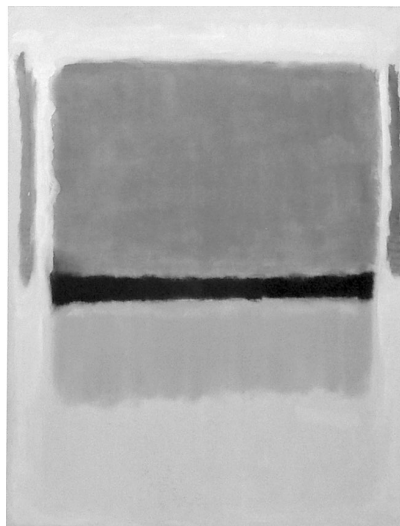

Ex. 30: Richard Estes – Trenul D, 1988

Structurile cromatice ale lui Jackson Pollok, Nicolas De Stael, Mark Rothko pot fi lecturate și fără ajutorul titlului, întrucât libertatea de expresie și de exprimare a artistului provoacă pe privitor la inepuizabile resurse de receptare a mesajului artistic.

Ex. 31: Nicolas De STAEL – Nisa, 1954

Ex. 32: Mark Rothko – Fără titlu, 1947

Ex. 33: Jackson Pollok – Stâlpi albaștri nr. II, 1952

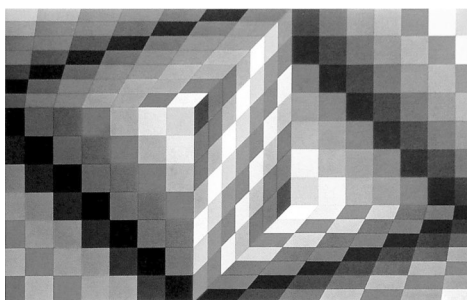
Performance-ul, happening-ul, noile media sunt provocări vizuale ale artistului contemporan în transmiterea mesajului artistic prin mijloacele specifice de exprimare, la care de multe ori titlul nu exprimă în totalitate mesajul, ci doar îl sugerează.

Ex. 34: Kimsooja – Orașe în mișcare, 1997

Ex. 35: Michelangelo Pistoletto
Venus a zdrențelor – 1967, 1974

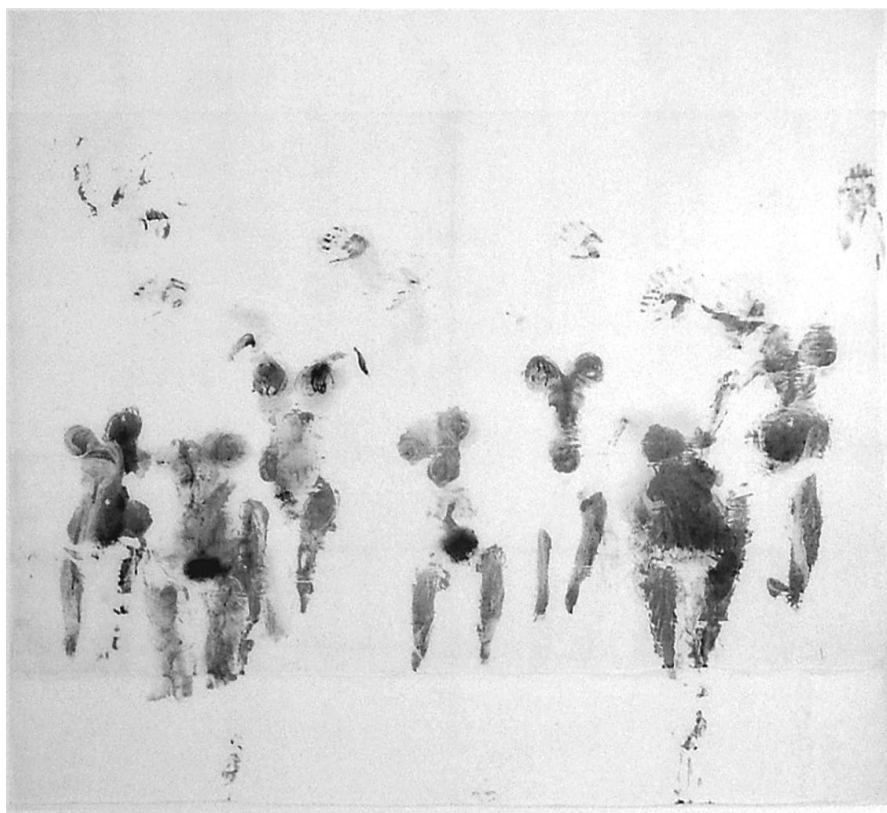
Ex. 36: Victor Vasarely – Marsan, 1966

De multe ori actul de creație este conceput ca o activitate interactivă, în care autorul provoacă publicul, prin participarea acestuia la împlinirea actului de creație.

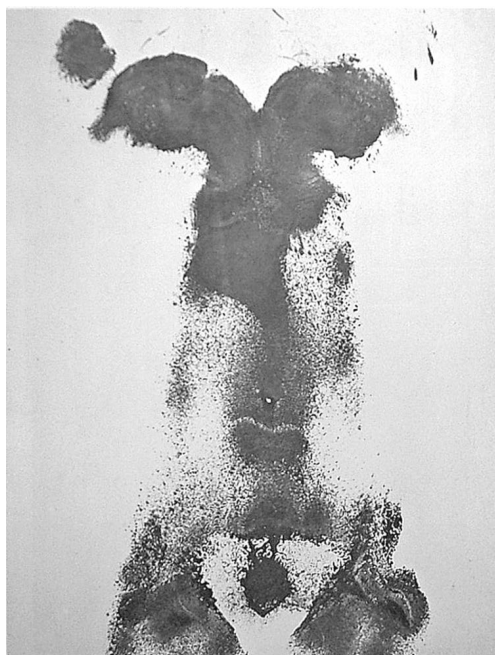
În cazul lui Yves Klein, personajele devin pensule în susținerea discursului artistic, lăsând loc imprevizibilului și hazardului. În performance-ul *Anthropometrie*, elementul antropomorf este reprezentat doar prin impregnarea tangențială a volumelor nudului feminin, sugestionând recompunerea imaginii prin amprenta vizuală.

Ex. 37: Yves Klein – Cadre din performance

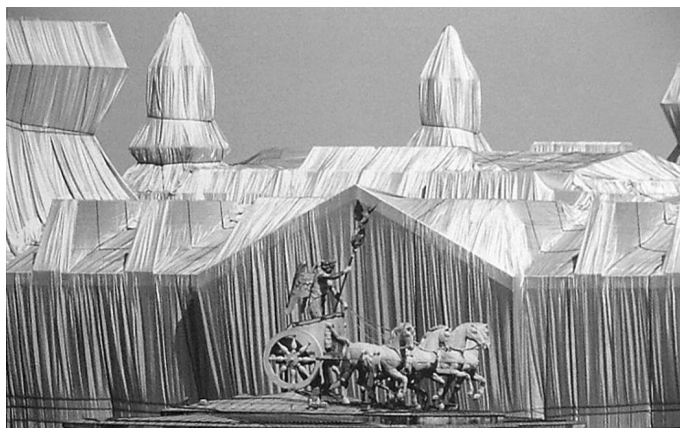

Ex. 38: Yves Klein – Giulgiul Mondo Cane, 1961

Ex. 39: Yves Klein – Anthropometrie, 1960

Atent la convulsiile și prefacerile sociale, economice, politice și culturale, artistul poate fi considerat o „antena sensibilă a societății”, ce anticipează toate aceste evenimente, provoacă prin discursul său specific „revoluții” (fără vărsare de sânge), creând un univers de speranță prin gest, semn, simbol, linie, formă, culoare. Realităților conflictuale, brutalităților lumii contemporane, artistul le găsește latura expresivă, transformându-le într-un mesaj artistic cu un puternic impact vizual și emoțional.

Ex. 40: Christo, Jean-Claude – Reichstag împachetat, Berlin – 1971, 1995

Ex. 41: Arman – Casă, dulce casă, 1960

Ex. 42: Ed Kienholz – Memorialul portabil de război, 1968

Bibliografie

- Farthing, S. 2011. *Istoria artei de la pictura rupestră la arta urbană*. Editura RAO.
- Iovan, I. și R. Nuțiu. 2002. *Cromatică și semnificație*. Timișoara: Editura Augusta.
- Prut, C. 2002. *Dicționar de artă modernă și contemporană*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Suciu, N. 2005. *Structuri tipologice și modele estetice în pictura de peisaj*. Baia Mare: Editura Universității de Nord.
- Zaharia, N. D. 2003. *Istoria vizuală a artei*. București: Editura RAO.